

tő tevékenységnek, az egyszerű
retkereső hétköznapi verejtéke-
r, mint a hősök és martírok ön-
vagy Rafael festészetének,
éjének és Petőfi költészetének
Istennek szent lelke.

k természetének és tevékeny-
eghatározása tiszta és világos;
mmi érthetetlen. Még azok is
szent lelket, akik névszerint
hoz tartoznak, melyek dogma-
szentlélek önálló személyű is-
got, mint testet a lélek, Isten
élteti. A lélek szent, mert Isten

Biblia.

Legértékesebb könyv minden könyvek kö-
zött. Egyszázkilencvenhét nyelvre van lefor-
dítva. Nincs még egy könyv a világon, melyet
az emberek még csak megközelítőleg is olyan
nagy megbecsülésben részesítenének, mint a
Bibliát. Templomokban, iskolákban igehirde-
tők, vallástanítók évszázadok óta a benne fog-
lalt igazságokat tanítják, de tartalmát még ki
nem meríthették. Nem is fogják kimeríteni
soha, mert tartalma mérhetetlen. Ott van min-
den jó keresztény házban. Amerikában ott van
a szállodák szobáinak asztalán is, hogy a fá-
radt utas belőle lelkierőt vegyen. Az egyete-
mek könyvtáraiban azonban hiába keresnők.
Az egyetemek tanácsa úgy gondolkozik, hogy
a Bibliának nem a könyvtárakban, hanem az
egyetemi polgárok íróasztalán van a helye,
hogy mindig kéznél találják. Mikor Stanley
és társai felfedező útjokra az északi sarkra in-
dultak, a legszükségesebb élelem mellett válo-
gatott, értékes könyveket vittek magukkal
lelki táplálékul. Amint útjuk egyre nehezebbé

vált, egymás után dobták el az értékesebbnél értékesebb könyveket, hogy terhükön könnyítsenek és előre juthassanak. Amikor céljukhoz érték csak egy könyvük volt, a legértékesebb: a Biblia.

Nehéz volna azonban megmondani, hogy vajjon az a megbecsülés-e nagyobb, melyben az emberek a Bibliát részesítik, vagy az a tudatlanság, mely a Biblia keletkezését és igaz értelmét illetőleg az emberek között mutatkozik. Érthetetlen a nagy tudatlanság, mely az emberek között épp azzal a könyvvel szemben található, melyet minden könyvnél értékesebbnak tartanak és jobban megbecsülnek. Köze lehet ehhez a tudatlansághoz annak is, hogy a legnagyobb és legerősebb keresztény egyház a Bibliát hívei kezéből kivette és magyarázásának jogát papjai számára tartotta fenn.

A Biblia eredetét illetőleg általában két felfogás van a köztudatban. Az egyik szerint a Biblia a maga teljes egészében Istentől származott: minden szavát Isten mondotta tollba az íróknak; így minden szava csalhatatlan. Tévedés, ellentmondás benne nincs, nem lehet. Csak az ember téved, aki abban ilyen gyarlóságot felfedezni vél.

A másik felfogás szerint — mi is ezt valljuk — a Biblia egy valláserkölcsei igazságokat tartalmazó irodalmi termék. Legértékesebb az összes hasonló tartalmú irodalmi művek között. Emberek írták emberek számára. Az írókat Isten lelke inspirálta, mint ahogy az igazi nagy írók és költők ma is isteni inspirációra írják műveiket, költeményeiket. Az a tény is, hogy a Bibliában sok olyan dolgot találunk, amit ma elfogadni nem tudunk, mert a józan ésszel és a természettudomány megállapításával is ellenkeznek, valamint az a sok ellentmondás is, mely benne kétségtelenül található, azt bizonyítja, hogy a Bibliát emberek írták, kiknek tudományos műveltségük és természet-tudományi ismeretük abban a korban a maihoz képest még nagyon fogyatékos volt. S mivel a Biblia emberi mű, minden szava nem csalhatatlan. Még csak azt se lehet mondani, hogy a maga nemében egyetlen. Hasonló tárgyú könyv nem egy van még a világon. Azt azonban állíthatjuk, hogy minden hasonló tárgyú könyvnél értékesebb, mert a valláserkölcsei eszmék és gondolatok legszebb és leggazdagabb gyűjteménye. Helyesen értelmezve hitünket erősíti és erkölcsileg emel annyira, amennyire egyetlen más könyv se ezen a vilá-

gon. Amint Lincoln Ábrahám mondá: „a Biblia a világ legértékesebb könyve.“

Nem is könyv, hanem könyvek gyűjteménye, melyeket különböző korokban különböző emberek írtak és csak később foglalták az egészet egy kötetbe. Sőt ma már azt is biztosan tudjuk, hogy még azok a könyvek se származtak mind egy írótól, melyek egy név alatt vannak feltüntetve. A sok ellentmondásnak például, mely a Mózes nevével viselő öt könyvben található és amely ellentmondásoknak megfejtése vagy kimagyarázása a teológusoknak és a papoknak olyan sok fejtörést okozott, egyszerű magyarázata az, hogy azokat a könyveket nem egy ember, nem mind Mózes írta; csak az ő neve alatt jelentették meg azokat. Még szembeötlőbb az ellentmondás Ézsaiás próféta könyvében. Itt egy nagy anakronizmus-sal találkozunk. Az Ézsaiás próféta neve alatt megjelent könyv második része olyan eseményeket tárgyal, melyek Ézsaiás halála után száz esztendővel történtek. Hogyan lehetséges ez? Úgy, hogy ezt valaki más írta és a kor szokása szerint Ézsaiás neve alatt jelentette meg, hogy írásának így nagyobb megbecsülést szerezzen.

Honnan tudjuk ezeket? A biblia-kritika

eredménye tanítja. A biblia-kritika a biblia-magyarázat tudományos módszere. Ott, ahol a Bibliát minden betűjében csalhatatlannak tartják, ilyen magyarázatról természetesen szó se lehet. A Biblia magyarázata ott egyszerűen csak abból áll, hogy az egyház dogmái számára keresnek benne magyarázatot. Ehhez azonban közönséges halandó — szerintük — nem ért. A Bibliát, melyet Isten sugallt, csak a csalhatatlan anyaszentegyház tudja helyesen magyarázni. Ezért vette ki az egyház a Bibliát a hívek kezéből.

A reformáció a lelkiismereti szabadság sürgetésével jött. A Bibliát a hívek kezébe adta, mert azt tartotta, hogy hitének igazságáról minden embernek magának kell a Biblia tanítása alapján meggyőződnie. A reformáció az egyház csalhatatlanságába vetett hitet el ejtette, helyébe a Biblia csalhatatlanságába vetett hitet állította s vele így az igazságot kereső emberek lelkiismeretét, melynek szabadságáért az egyházzal szemben eredetileg síkra szállt, megkötötte.

A Biblia tekintélyét akarták emelni, amikor azt csalhatatlannak mondták s éppen az ellenkezőjét érték el vele. A gondolkozó emberek a benne előforduló tévedéseket és ellent-

mondásokat hamar meglátták s mivel azokat Istentől származóknak hinni nem tudták, bizalmatlanok kezdtek lenni az egész Bibliával szemben.

A gondolkodó emberek között a bizalmat és a megbecsülést a Biblia iránt a bibliamagyarázatnak épp az a módszere állította helyre, melytől annak tekintélyét és a vallás szent érdekét féltették. A bibliamagyarázat tudományos módszere a Bibliát, ezt a végtelenül értékes irodalmi művet élvezhetővé, érthetővé és használhatóvá tette azok számára is, akik Isten adta józan eszüket a vallás igazságainak keresése közben is használni akarják.

S miben áll az a tudományos módszer, mely a Biblia tekintélyét a gondolkozó emberek között is helyreállította, sőt végtelenül megnövelte? Nem előre megállapított dogmákhoz keres a Bibliában igazolást, vagy magyarázatot, hanem elfogulatlanul keresi annak értelmét és jelentését, bármi legyen is az eredmény. Nem akar belemagyarázni semmit, hanem való értelmét akarja kivenni. Ebből a célból a Biblia minden egyes könyvét külön tudományos vizsgálat tárgyává teszi: történelmi hitelességüket kutatja és megállapítja azokat a forrásmunkákat, melyeket az egyes

írók használtak. Vizsgálat tárgyává teszi az egyes könyvek hitelességét, keletkezésének idejét, a kor szellemét, melyben a könyv írója élt, mert ez ad magyarázatot sok mindenre, amit különben nem tudnánk megérteni.

A hivatalos egyház a Biblia tudományos magyarázatától ősi dogmáit féltette és ezért szembefordult vele s művelőit hitetlenséggel vádolta. Az kétségtelenül tény, hogy a Biblia tudományos magyarázatának eredményeként megdőlt és hitelét veszítette sok olyan dogma, melyet az egyház csalhatatlannak mondott és az üdvösség feltételeként állított hívei elé. Kár volna azonban ma e felett sopánkodni. A tisztánlátás sohase baj, a vallásban is hasznos dolog. Csak az dől meg, ami nem igaz, az igazság mindig minden körülmények között megáll. Kinek jutna eszébe például ma afelett keseregni, hogy nem Ptolemeusnak, hanem Kopernikusnak volt igaza, mert nem a Nap forog a Föld körül, hanem megfordítva. Kopernikust az egyház annakidején kiátkozta, mert elmélete az egyház dogmájába ütközött és kétséget ébresztett a jámbor hívekben az iránt, hogy vajjon Józsué miként állíthatta meg a Napot az égen. Az igazság azonban az átok ellenére is igazság maradt. Ha a tények

egy dogmát megdöntöttek, ez azt jelenti, hogy a dogma téves volt. Önmaga ellen vét és kelt bizalmatlanságot az egyház akkor, amikor a tényekkel és a természet törvényével ellenkező dogmák fenntartása érdekében tesz erőfeszítéseket.

Hitünk szerint tehát a Biblia a világ legértékesebb könyve. Mint minden más irodalmi termék, a Biblia is tudományos vizsgálatunk tárgya. Tudományos vizsgálatunk eredményeként tudtuk meg, hogy a benne összefoglalt könyveket különböző korokban más és más emberek írták. Az írókat azonban Isten lelke inspirálta, mint ahogy ma is mindenki, aki valami értékeset, halhatatlant alkot, Istentől veszi az ihletést. Ez azonban világért se azt jelenti, mintha Isten szó szerint diktálta volna az egyes íróknak tollba a Bibliát. Még csak gondolni se szabad arra, mintha azok a tévedések és ellentmondások, melyek a Bibliában kétségtelenül találhatók, Istentől származtak volna. A Bibliát is emberek írták s így ezen is, mint minden emberi művön, mutatkozik a gyarlóság jegye: minden szava nem esalhatatlan. Még azt se várhatjuk, hogy az élet minden esetére megfelelő útmutatást adjon. Hiszen az élet ma olyan esetek elé állít, ami-

lyenekről a Biblia íróinak csaknem két, vagy háromezer esztendővel ezelőtt fogalmuk sem lehetett.

Ez a hit, melyet a józan ész és a tudományos kutatás eredménye támaszt alá megdöntetlenül, semmivel sem szállítja alább a Biblia értékét. Nincs senki, aki ezt a könyvet jobban megbecsülné, mint mi. Az isteni kijelentés legértékesebb könyvének tartjuk annak ellenére is, hogy azok, akik útján a kijelentés történt, emberek voltak és természettudományos ismeretük a miénkhez képest fogyatékos volt. Olyan szép és értékes valláserkölcsei tanításokat, mint a Bibliában, sehol, egyetlen más könyvben sem találunk. A világ legszebb és legigazabb vallásának szent könyve. Minden más könyvnél többre becsüljük, minden más könyvnél jobban szeretjük.